

Türk Dünyası Ortak Kimliği İnşasında Söylem Stratejileri

Discursive Strategies of Common Identity Construction in The Turkic World

Mustafa Onur TETİK*

Özet

Milli kimlikler sosyal algı yapılarının birer ürünüdür. Toplumların belirli özelliklerinin belirli bir biçimde yorumlanmasıyla oluşturulan söylemsel egemenlik, bu sosyal algı yapılarını tasavvur edilebilir hale getirir. Ulus-devletlerin kültürel ve sembolik sermayesi olan milli kimliklerin inşasında dil ve söylem çok önemli bir yer tutmaktadır. Türk toplumlarının ulusal düzeyde gerçekleştiği gibi, ortak sosyal algı yapılarına sahip olması, ileri seviyede bir entegrasyonun temini için elzemdir. Sosyal entegrasyonun güçlendirilmesi için ortak bir kimliğin söylemsel inşası kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu inşanın, bir merkezden yönlendirilen bütüncül bir proje olarak ortaya çıkması güçtür. Çünkü farklı sosyal aktörler değişik alanlarda söylemsel armoninin parçası olmaya zorlanamazlar. Fakat bu sosyal ve algısal entegrasyonu sağlamak noktasında gayret gösteren kişi ve kurumlar, söylemsel strateji müktesebatına sahip olmalıdırlar. Bu çalışmada, Ruth Wodak'ın Milli Kimliğin Söylemsel İnşası adlı eserinden yola çıkarak, Türk Dünyası için ortak kimlik tasavvuruna katkıda bulunacak söylem stratejileri ele alınacaktır. Kelime seçiminden, zamir kullanımına, metaforlardan, ad aktarmalarına, dilsel vasıtaların ortak kimlik inşası hedefi dâhilinde nasıl istihdam edilebileceği ortaya konacaktır.

Anahtar kelimeler: *Söylem, kimlik, inşa, Türk Dünyası*

Abstract

National identities are products of social cognitive structures. Discursive hegemony established through a specific interpretation of a society's features makes these social cognitive structures conceivable. Language and discourse play very significant role in the construction of national identities which are the cultural and symbolic capital of nation-states. Fostering common social cognitive structures among Turkic communities, as it occurs at the national level politics, is a necessity for an advanced integration. Discursive construction of a common identity is a must to develop high-level integration, This construction cannot emerge as a total project led by one political centre since different social actors cannot be forced to be part of a discursive harmony. Nevertheless, people and institutions which put effort to advance the social and perceptual integration need to have discursive strategies. This work, in this context, investigates and assesses the discursive strategies for the construction of a common identity within the Turkic World by focusing on the Ruth Wodak and her colleagues' study of "the Discursive Construction of National Identity". How linguistic tools such as vocabulary, word choice, pronouns, metaphors, metonymies, and synecdoche can be employed for the goal of regional common identity construction will also be demonstrated.

Keywords: *Discourse, identity, construction, the Turkic World*

* Durham University, the School of Government and International Affairs, m.o.tetik@durham.ac.uk

Milli devletlerin yükselişiyile beraber küresel düzlemde taşıyıcı ve tanımlayıcı politik kimlik haline gelen milli kimlikler, her milletin özelinde biricik kabul edilebilir. Ancak milli kimliklerin şahsiliği farklı vasıfları bünyelerinde terkip etmelerine dayanır. Milli devletlerin demokratik, otoriter, çok-kültürlü olma ya da ortak etnik, dini kökten gelme gibi bazı nitelikleri, milletlerarası sistem içerisinde öteki birimlerle kuracağı ilişki tarzlarını etkileme kapasitesine sahiptir. Bununla beraber, bir millet içerisindeki her bireyin ya da toplumu sürüklenme kabiliyeti yüksek elitlerin, milli kimliği algılama biçimleri aynı değildir. Aynı milli kimlik, verili toplum içerisindeki farklı özneler tarafından değişik şekillerde algılanabilir. Örnekleme gerekirse, bir bakış açısına göre Müslümanlık, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin politik cemaatini tanımlayan Türk milli kimliğine mündemiç bir vasıfken, diğer bir perspektif Türk milli kimliğini dini bağılıklardan azade bir şekilde yorumlayabilir. Milli kimlikler bu anlamda çeşitli sosyal algı kalıplarının birer ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu sosyal algı kalıpları tarihsel vetirelerin birer neticesi olmanın yanı sıra bir sosyal-söylemsel inşanın da ürünüdürler. Toplumların verili özelliklerinin farklı biçimlerde yorumlanmasıyla oluşturulan söylemsel egemenlik ve sosyal inşa, bu sosyal algı kalıplarını tasavvur edilebilir hale getirir.

Milli devletlerin kültürel ve sembolik sermayesi olan milli kimliklerin inşasında dil ve söylem çok önemli bir yer tutmaktadır. Milli devletlerin kendi kimliklerini inşa sürecinde kullandıkları söylem "içerisi" kadar "dışarısını", yani diğer milletlerle ve millet-üstü/altı/arası birimlerle ilişkisini de etkiler. Ulus-üstü entegrasyon çabalarının başarı kazanabilme yollarından biri, ortak bir kimliğin inşa edilebilmesidir. Türk Cumhuriyetlerinin devletlerarası münasebetlerinin artırılması ve kurumlaşmanın derinleştirilmesi entegrasyon açısından çok önemlidir. Yine ortak ekonomik çıkarlar ve rasyonel tercihler, üzerinde durulması gereken farklı hususlardır. Ancak bunlarla beraber, Türk topluluklarının ortak sosyal algı kalıplarına sahip olması, ileri seviyede bir entegrasyonun geliştirilmesi için elzemdir. Eğer sosyal entegrasyonun güçlendirilmesi bir hedef ise, ortak bir kimliğin söylemsel inşası kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu inşanın, bir merkezden yönlendirilen bütüncül bir proje olarak ortaya çıkması güçtür. Çünkü farklı sosyal aktörler değişik alanlarda söylemsel armoninin parçası olmaya zorlanamazlar. Fakat bu sosyal ve algısal entegrasyonu sağlamak noktasında gayret gösteren kişi ve kurumların, Türk Dünyasında ortak kimlik inşasında söylemsel strateji müktesebatına sahip olmaları beklenir. Bu çalışmada, Ruth Wodak ve arkadaşlarının *Milli Kimliğin Söylemsel İnşası* adlı eserinden yola çıkarak, Türk Dünyası için ortak kimlik tasavvuruna katkıda bulunabilecek söylem stratejileri ele alınacaktır. Kelime seçiminden, zamir kullanımına, metaforlardan, ad aktarmalarına dilsel vasıtaların ortak kimlik inşası hedefi dâhilinde nasıl istihdam edilebileceği ortaya konacaktır. Bu çalışma, epistemolojik nedensellik (causality) ile hareket ederek iktisadi veya sosyal bir süreç analizi yapmak yerine epistemolojik tasavvur edilebilirlik (conceivability) üzerinden ortak kimlik söylemlerinin ve söylem teorisinin bölgesel/ulus-üstü entegrasyon hususunda ortaya çıkarabileceği imkanları ele alacaktır.

Milli Kimlik ve Söylemsel Formasyon

Milletlerin insan toplulukları olarak ortaya çıkışları tarihin önemli bir konusu olmakla beraber, günümüz milletlerarası münasebetlerde bizi asıl ilgilendiren mesele, hangi biçimde tarih sahnesine çıkmış olursa olsunlar, bugünkü kendilerini algılama biçimleridir. Bu noktada, Craig Calhoun'un, Michael Foucault'dan esinlendiği milli kimliğe "söylemsel formasyon" yaklaşımı milletlerin bugünkü dış ilişkilerini ve kimlik inşa biçimlerini anlamada ve izah etmede çok daha kullanışlı bir teorik çerçeve sunmaktadır [Calhoun 1997]. Söylemsel formasyon; tek bir inşa sistematiğine dahil, birbirine tamamlayıcı ve paralel olan ifade biçimlerinin bütünü olarak

tanımlanabilir [Foucault 2010: 107]. Bir söylemsel formasyon, zamanı on yıllarca dondurmaz ancak geçici söylemsel nizamı belirler ve çağdaş ifade biçimleriyle olayların, süreçlerin, dönüşümlerin arasındaki ilişkiyi ortaya koyar [Foucault 2010: 74]. Söylemsel formasyon verili bir zaman ve mekan içerisinde tasavvur edilebilir eylemlerin ufkunu belirler. Aynı zamanda egemen düşünüş biçimlerinin düzenlenmesinde de belirleyicidir. Söylemsel disiplin ve kontrol mekanizmaları belirli bir dönem için sosyal bilişsel yapılarıdaki "doğru" bilginin sınırlarının çizilmesinde rol alır. Örneğin, Gregor Mendel tarafından üretilen, bilimsel olarak da doğru olan bir bilgi dönemin egemen biyolojik söylem nizamınca doğru kabul edilmemiştir [Foucault 1984: 119-120].

Bu bakış açısından söylemsel formasyon olarak milletler ve milliyetçilik; insanların dünyayı ve çevresini millet ve milli kimlik üzerinden okumasını temin eder. Julia Kristeva, milletlerin söylemsel ve dilsel eylemlerle inşa edilen sembolik bir yapı olduğunu ifade etmektedir [Kristeva 1993: 43-44]. Yine Judith Butler, kimliklerin söylemsel ve değişime açık fiili bir hal olduğunu belirtir [Butler 1993, 1994]. Söylemsel yaklaşım, kimliklerin tanımlanmasını, formasyonunu ve farklı özel bağlamlardaki çeşitli ifadelerin ve olayların yine bu kimlik üzerinden anlamlandırılmasını inceler [Slocum-Bradley 2010: 5]. Bu yaklaşım, dilsel eylemlerin sadece sosyal gerçekliklerin ifadesi olmadığı, bu gerçekliğin inşasında rol aldığı varsayımından hareketle, egemen ya da madun olan söylemleri analize tabi tutarak, kanıksanmış kimliklerin, ifadelerin ve eylem biçimlerinin anlamlarını ve nasıl inşa edildiğini göstermeyi hedefler. Milletler ancak üyelerinin kendilerini milli kimliklerinin söylemsel çerçevesi üzerinden tanımlaması durumunda varlığını sürdüreceklerinden [Calhoun 1997: 99], bu söylemsel çerçevenin anlaşılması milli kimliğin incelenmesi açısından elzemdir.

Milli kimliklerin inşası, sadece kendiliğinden gelişen olaylar sarmalının bir neticesi değil organizasyon, inisiyatif ve irade gerektiren süreçlerdir [Zimmermann-Steinhart 2005: 11]. Milli kimlikler her ne kadar birer sosyal-söylemsel inşa ürünü olsalar bile kaynaklarını ve referanslarını elbette tarihsellikten ve verili toplumun kültürel öğelerinden devşirmektedirler. İnşa süreçlerinde aktörlere yüklenen yönlendirici rol, toplumsal gerçekliğin ötesinde tamamen uydurma yapılar inşa edilebileceği demek değildir. Milli kimlikler paylaşılan hatıralar ve semboller ile inşa edilirler ancak, yönlendirici irade sahibi elitler ideolojik ajandaları zaviyesinden milli kimliğin tarihselliğine seçici yaklaşabilirler. İnşa sürecindeki topluma, iradeci müdahale olarak gözüken, kimilerine göre "icat edilmiş" [Gellner 1987] büyük anlatılar tamamen gerçeklikten kopuklukla itham edilemezler -eğer toplumdan topyekün direnişle karşılaşılmasa- ancak söylem analizine tabi tutulabilirler. Çünkü milli kimliği inşa eden tarihsel anlatılar her zaman birer yorumdur ve milli kimliğin söylemsel formasyonunun fikri cephaneliği niteliğini taşır. İşte bu noktada milli kimliğe sosyal-söylemsel inşa yaklaşımı, kimlik mefhumunun tarihsel dinamikliğini daha iyi idrak edilebilmesini sağlar. Çünkü milli kimlikleri ezeli/ebedi, statik ve özcü bir değerlendirmeye tabi tutmak, dönüşümlerin anlaşılmasının önünde bir engel olabileceği gibi, geleceğin inşası noktasında değişim kanallarının gözden kaçırılmasına yol açacaktır. Kimlikler tarihin bir döneminde ortaya çıkabilir, yok olabilir ya da dönüşüme uğrayabilirler. Milli kimliğimizin ne olduğu onun çağdaş olarak "biz" tarafından nasıl tanımlandığı ile ilintilidir ve bu manada dinamiktir, donmuş bir fotoğraf değildir. Milli kültürler, kimlik inşasının hem bağımlı, hem bağımsız değişkeni olabilirler [Zimmermann-Steinhart 2005: 7] çünkü hem söylemleri dönüştürücü hem de söylemler üzerinden dönüştürülebilir nitelik arz ederler. Milli devletler, sınırları içerisinde yaşayan topluluk tarafından "millileştirilmiş devletler" oldukları kadar, her zaman belli bir seviye ve oranda "millileştiren devletlerdir" [Brubaker 2009: 106]. Milli kimlik hususunda, toplum ve milli kültür ile devlet/kurumlar/elitler arasındaki etkileşim çift yönlüdür.

Türk Dünyası Ortak Kimliği

Türk Dünyası kavramı bir ulus-üstü tanımlama olarak farklı Türk/Türki dilleri konuşan topluluklar ve yerleşik buldukları coğrafya ve yönetim birimlerinin toplamını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bölgesel/ulus-üstü kimlik ifadeleri de milli kimlikler gibi bu sözcük ve sözcük gruplarına başvuranların içeriğini ürettiği "boş imleyenler (floating signifiers)" oldukları için özcü, sınırları kesin bir bütünselliği belirtmezler. Türk Dünyası kavramının içeriği de bu konudaki egemen söylemin bir ürünüdür. Örneğin, Macaristan Devleti veya Macar Halkı'nın Türk Dünyası kavramı içerisine dahil ya da bu bütünsellikten ihracı, bu ifadenin konuşmalarda ve metinlerde her gün yeniden üretilen muhtevası ile ilgilidir. Bu muhtevanın temel belirleyicisi de ideolojik ajandalar ve sosyal algı kalıplarıdır. Bundan dolayı bu çalışmada da hudutları berrak bir Türk Dünyası tanımlamasından yola çıkılmamıştır. "Türk Dünyası ortak kimliği" şu an için kesin ve evrensel bir imleyiciye sahip olmayan (Türk/Türki/Turanlı/Turani) bir ifadedir çünkü Türk Dünyası diye ifade edilen bütünselliğin kendisi amorf bir yapıya tekabül etmektedir. İşte bu çalışmada ortaya konulan söylem stratejileri bu boş imleyenin bir bölgesel/ulus-üstü entegrasyon lehine nasıl doldurulabileceği ile ilgilidir. Türk Dünyası kavramı içerisinde değerlendirilip örneklemelede kullanılacak halk ve devletler, bu kavramın paragrafın başında belirtilen genel-geçer tanımına dayanmaktadır.

Türk Dünyası ortak kimliği inşası meselesinin söylemsel milli kimlik inşası ile iki temel bağlantısı vardır. Öncelikle, bölgesel, ulus-üstü bir entegrasyon modelinin başarısı için gereken ortak kimlik inşası süreçlerinin milli kimliklerin inşası ile gösterdiği paralellikler. Evet, ulus-inşası süreçleri ile bölgesel inşalar aynı değildir ancak milli kimliklerin egemen politik kimlik olarak ortaya çıkış süreçlerinden, ulus-üstü/bölgesel inşalar için önemli çıkarsamalar yapabiliriz [Zimmermann-Stelnhart 2005: 6]. Örneğin, Avrupa Birliği sürecinde "Avrupalı" ortak kimliğinin inşası süreci Avrupa'daki milli kimliklerin oluşum süreciyle çeşitli benzerlikler göstermektedir. Avrupa birleşme sürecini inceleyen ve bunu teşvik eden bilim adamları ve diğer aktörler, politik ve kültürel bir kimlik formu olan millet kavramını referans noktası olarak almaktadırlar [Polonska-Kimunguyi and Kimunguyi 2011: 519]. Bu yaklaşım, sürecin sağlıklı analizi ve ileri entegrasyonun önünü açacak kanalların keşfi için fayda sağlamaktadır. Milli kimlik inşasındaki söylemsel enstrümanlar ve metotlar, ulus-üstü/bölgesel inşası süreçlerine de rahatlıkla aktarılabilmektedir/aktarılabılır.

İkincisi ise bir ulus-üstü entegrasyon modelinin ortak kimlik inşası üzerinden yürümesi, söz konusu ülkelerin milli kimliklerinin ortak öğeler taşımasını gerektirir. Milli kimlikleri oluşturan çeşitli ortak kültürel unsurlar ulus-üstü/bölgesel kimliğin karakterini belirler. Ulus-üstü/bölgesel entegrasyon modelleri aynı zamanda ortak kimlik inşası denemeleridir ve bu ortak kimlikler, kurucu milletlerin ortak nitelikleri üzerine bina edilir. Örneğin, "Avrupalı" kimliği inşası dilsel birliktelik değil politik normatif değerler ve iktisadi çıkarlar üzerinden yürürken, Türk Dünyası ortak kimliğinin inşasında dilsel birliktelik vurgusu, ortak kimlik söyleminin ve kurumsallaşmanın önemli bir amilidir. Türk Dünyası'nın milletlerarası politika düzeninde en önemli çatı kuruluşu "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi" (Türk Keneşi) kurumsal bir örnek olarak sayılabilir. Yine Türk Dil Kurumu'nun da Türk Dünyası için ortak bir edebiyat ve bilim dili oluşturma çabaları ve programı olmuştur [Bingöl 2009]. Fakat, benzer dil tabanlı bir entegrasyon öngörüsü Avrupa için cari değildir. Bunlarla beraber, inşası edilecek bir ulus-üstü/bölgesel kimliğin, milli kimliğe alternatif olma gibi bir zorunluluğu yoktur. Ya da ortaya çıkacak böyle bir kimliğin milli devleti ortadan kaldırması bir zaruret değildir. Ulus-üstü/bölgesel ortak kimlik, milli kimliğe eşit-alternatif olarak da milli kimliğin altı-tamamlayıcısı olarak da değerlendirilebilir [Archilés/Martí 2001: 781; Zimmermann-Stelnhart

2005]. Çünkü bireylerin tek bir kimlik kategorisi olmadığı gibi, siyasi kimliklerde çok katmanlı olabilirler [Castells 2004: 2]. Bireyler ve kurumlar birden çok sosyo-politik kimliği şahıslarında terkip edebilirler.

Ulus-üstü/bölgesel kimliklerin sosyal inşası, söz konusu insan topluluklarının kendilerini kolektif bir şekilde tanımlayabilecekleri ortak algı kalıplarının ve bağlamların söylemsel olarak oluşmasıyla mümkün olur [Rosamond 1999: 659]. Buradaki ortak sosyal algı kalıbı Benedict Anderson'un "tasavvur edilmiş (imagined) cemaat" dediği, birbirini şahsen tanımayan insanların aynı topluluğun bir parçası olduklarını zihni olarak tasavvur etmesidir [Anderson 2006]. Ulus-üstü/bölgesel kimlikler, aynı milli kimliklerde olduğu gibi toplum ve elitlerin aktif bir şekilde dâhil olduğu süreçlerle tasavvur ve inşa edilmiş olabilir [Zimmermann-Steinhart 2005: 5]. Ortak kimliği oluşturacak öznelarası ortak algı kalıpları ancak milletlerin rasyonel çıkar hesaplarının ötesinde kurulan iletişim bağlamında mümkün olabilir [Risse 1997; Rosamond 1999]. Böyle bir iletişim ortamının doğması, ortak kamusal alanlarının varlığına bağlıdır [Habermas 1989; Polonska-Kimunguyi and Kimunguyi 2011]. Örneğin, bir kamusal alan olarak medyadaki anlatılar kimlik inşasında önemli bir rol oynamaktadır [Schneeberger 2009]. Ancak ortak bir kamusal alanın varlığı yeterli değildir. Çünkü mesele sadece maruz kalınan bilgi akışının ortak olması değil, muhatap olunan ifadelerle yüklenen anlamların ortak olmasıdır ki bu da söylemsel formasyon süreçlerinin bir ürünüdür.

Türk Dünyasında ortak kimliğin söylemsel inşasında öncü rol AB örneğinde olduğu gibi siyasi elitlere ve kurumlara düşmektedir. Çünkü Laclau'nun belirttiği gibi politik söylemlerin nasıl düşündüğümüz, davrandığımız ve içinde yaşadığımız toplulukları nasıl inşa ettiğimiz konusunda önemli bir ağırlığı vardır [Laclau 1990: 33; Jorgensen and Phillips, 2002: 34]. Bunun dışında, söylemsel formasyon tanımından hareket ettiğimiz Foucault'ya göre de kamusal ifadelerin söylemsel formasyon içerisinde bir ağırlığının ve prestijinin olabilmesi için, söylem sahibi öznelerin statüsü, içinden konuştukları kurumsal alan ve ilgili konuya dair pozisyonları belirleyicidir [Foucault 2010: 50-55]. Bu açıdan bakıldığında, tıpkı milli kimliğin inşasında olduğu gibi bölgesel/ulus-üstü ortak bir kimliğin inşasında da elitler ve kurumların belirleyici bir yönü vardır çünkü elitler, kurumsal politik tercihleri yaparken aynı zamanda egemen söylemsel nizamın (yeniden) üretimine de katkı da bulunurlar. Siyasi elit ve kurumların kamusal ifadelerinin söylemsel nizamın oluşmasında önemli bir yeri olmakla beraber, kültürel alanı hegemonyası altında tutan sivil organizasyon ve bireyler de bu nizamı derinden etkileyebilecek aygıtlara ve imkânlara sahiptirler. Kültürel/sanatsal/edebi üretim uzun vadede söylemsel kimlik inşasına daha kalıcı bir şekilde tesir eder. Bundan dolayı, Türk Dünyası'nı oluşturduğu kabul edilen toplulukları, ortak algı kalıplarına sahip olmaya yöneltecek ortak kültürel üretim de entegrasyonun derinleştirilmesi açısından son derece mühimdir.

Şunu vurgulamalıyız ki; bir ortak kimliğin inşasından bahsederken, böyle bir kimliğin yoktan var edilmesinden ya da boşlukta icat edilmesinden bahsetmiyoruz. Topluma gömülü olan bazı kültürel öğelerin ve aidiyet biçimlerinin belli bir tematik içerisinde belli bir programa bağlanmasından söz ediyoruz. Başka bir deyişle toplumdaki gelen unsurların işlenerek yeniden topluma sunulmasıdır söz konusu olan. Böyle bir insanın gerçek dışılığı ya da var olan sosyolojiye aykırılığı, girişimin toplumdaki direniş görmesiyle sonuçlanacaktır. O sebeple, sosyal algı kalıpları dönüşüme ve elitlerin ve kurumların manipülasyonuna açık oldukları gibi [Bee 2008: 435], toplumu yönlendirici öznelerin hareket alanını sınırlama vasfına sahiptir. Eğer inşa edilmek istenen ortak kimliğin toplumda yarattığı aksülamel pozitif bir yönde olmaya direnç gösterirse, ortaya AB'nde olduğu gibi bir "demokratik açık" sorunu çıkacaktır. Ayrıca böyle bir durumda önerilen ulus-üstü/bölgesel kimlik ile milli kimlik arasında ortaya çıkabilecek çelişki

toplum nezdinde bilişsel uyumsuzluğa yol açacak ve bu ortak kimlik sürdürülebilir olmayacaktır [Castells 2004: 3]. Özellikle, yerleşik milli aidiyet gibi güçlü kimlikler, ulus-üstü/bölgesel oluşumları varoluşlarına bir tehdit/alternatif olarak okursa, yeni inşa süreçlerinin başarı şansı daha da azalacaktır. Bu manada, Türk Dünyası içerisinde sosyal entegrasyona yönelik geliştirilecek söylem stratejilerinin de muhakkak başarılı olacağına bir garantisi yoktur. Çünkü aslan, toplumların elit düzeyinde geliştirilen söylemler karşısında takınacağı tutumdur.

Eğer milletlerarası bir bölgenin sakinleri kendilerini sadece milli ve yerel kimliklerle tanımlamaya meylediyorlarsa, kültürel sermayenin burada ulus-üstü/bölgesel kimlik inşasında bir faydası olmaz ve daha suni kimliklerin icat edilmesi lüzumu doğar [Zimmermann-Steinhart 2005: 2]. Avrupalı milletleri bir araya getiren kültürel ortaklıklar ile Türk Dünyası ortak kimliğinin inşasında kullanılabilir kültürel amillere bakıldığında, ortak bir Türk Dünyası kimliğinin bir politik aidiyet olarak inşasında kullanılabilir söylemsel cephanelik daha zengin gözükmektedir. Ortak tarih, dil, din, kültür ve medeniyet gibi unsurlardan, ortak bütünsel bir anlatının parçası olarak istifade edilebilir çünkü ulus-üstü/bölgesel bir kimliğin, en kısa ve kolay inşa edilebilmesinin yolu, bu hedeflenen kimliğin geleneksel kültürel sınırlarla çakışmasıdır. Böyle bir uyumun noksanlığı halinde kültürel sembollerin yapay bir şekilde icat edilmesi gerekecektir [Zimmermann-Steinhart 2005: 12]. Bölgesel birliktelikten umulan ekonomik fayda ve elit düzeyinde kurumsallaşma ortak kimliğin inşası için yeterli olmayacaktır. İşte bu noktada ileri entegrasyon için kurumsallaşma derinleştirilirken ortak kimliğin sosyal-söylemsel inşası noktasında da bir program ve duyarlılık gerekmektedir.

Söylem Stratejileri ve Türk Dünyası Uygulamaları

Değişmez ve özcü bir milli kimlik olmadığı gibi ulus-üstü/bölgesel kimlikte olmaz. Bir kimlik biz onu ne yapıyorsak odur. Ancak bu dönüşüm sosyal bilişsel yapılarla ilintilidir. Bir kimliğin söylemsel inşası veya dönüşümü toplumun bilişsel sınırlarına göre şekil alır. Ancak bu sosyal bilişsel yapılar da değişimden azade değildir. Bunlarda zaman içerisinde tarihsel ve objektif şartlara göre değişebilirler. Sosyal kimliklerin açık ve hiçbir zaman tamamlanmamış karakteri [Laclau and Mouffe 2014] söz konusu kimliğin irade sahibi aktörler tarafından yönlendirilebilmesine olanak sağlar. Hegemonik bir söylem üzerinden sosyal kimliklerin politik amaçlarla dönüşüme tabi tutulması ancak insanların biliş ve değerlerinin etkilenmesi aracılığı ile olabilir [Lustick 2002: 27]. Bazı bilişsel sınırların aşılması ve ulus-üstü/bölgesel kimliklerin toplum tarafından benimsenmesi titiz bir söylem stratejisini gerektirir. Büyük toplumsal dönüşüm ve kimlik krizi anları egemen elitlere dönüşüm için ciddi fırsatlar sunar. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra kadim Türkistan coğrafyasında ortaya çıkan fiili durum bunun bir örneğidir. Bununla beraber, böyle olağanüstü durumlar söylemsel kimlik formasyonu için gerek şart değildir. İlgili aktörler, kurumlar geliştirdikleri söylemsel stratejiler çerçevesinde dilsel araçları, ulus-üstü/bölgesel kimliğin inşasında istihdam edebilirler. Bu geliştirilen söylem stratejileri çerçevesinde var olan bilişsel sınırlar aşılabılır. Bu vasıtayla toplumdaki bireylerin ve milletlerarası sistem içerisinde hareket eden birimlerin eylem biçimleri etkilenebilir. İşte bu noktada, Türk Dünyası'nın entegrasyonunu politik ajandalarının ön sıralarına koyan kişi ve kurumların, ortak kimliğin inşası, algı kalıplarının gelişmesi ve entegrasyonun derinleşmesi için tutarlı söylem stratejileri geliştirmeleri gerekmektedir.

Foucault [2010: 64-70] söylemsel formasyon stratejilerini analiz etmek için üç yol sunmaktadır: (1) Metinlerin içerisindeki uyumsuzluk ve denklik noktalarının izlenebileceği farklılık vurgularının olduğu noktaları bulmak. Bu bize inşa edilen kimliğin "dışarı" ve "içerisi" ayrımının sınırlarını verir. Mevzubahis kimliğin kimleri kapsadığı noktasını belirler. (2) Hâkim egemen

söyleme alternatif madun söylemlerin belirlenmesi. Çünkü bir söylemsel formasyon tedavülde olan bütün dilsel faaliyetleri ve manaları kontrol edemez. (3) Söylemsel formasyon ile kurumsal ve objektif yapılar arasındaki diyalektik ilişkiyi ortaya koymak. Bu şekilde kurumsal yapıların söylemler üzerinde, söylemlerin de kurumlar üzerindeki dönüştürücü ve tahdit edici etkisi incelenmiş olur. Ancak Foucault bu önermelerle detaylanmış, sofistike bir söylemsel formasyon ve analiz metodu sunmamaktadır. Stuart Hall, özellikle milli kimlikler için beş ana söylemsel formasyon stratejisi sunmaktadır: (1) Millete manasını veren hikayeler, imajlar, yerler, tarihsel olaylar, sembol ve ritüellerden oluşan millet anlatısı (2) milleti ezeli ve ebedi gösteren köke, sürekliliğe, geleneğe ve sonsuzluğa yapılan vurgu (3) ilgili insan topluluğunun dağınık eylemlerini düzenleyen ve bunlardan tutarlı ve anlamlı bir bütünlük çıkartan geleneğin icadı (4) milletin kökeninin gerçekte değil mitlerde arayan kurucu efsaneler (5) milletin kendini üzerine inşa ettiği saf ve orijinal halk fikri [Hall 1996: 613- 615]. Stuart Hall'ın saydığı bu stratejilerde genel hatları vermekle beraber teknik olarak detaylandırılmamıştır. Wodak, de Cillia, Reislgl ve Liebhart, Hall'ın bu sınıflandırmasını faydalı bulsalar bile yeterince kapsamlı bulmamaktadırlar. Bu sebeple Lesze Kolakowski'nin [Kolakowski 1995] bir çalışmasından hareketle daha sistematik ve detaylı bir strateji şeması inşa etmişlerdir [Wodak, de Cillia, Reislgl and Liebhart 2009: 25].

Wodak, de Cillia, Reislgl and Liebhart, metodolojik çerçevelerini Avusturya milli kimliğini incelemek üzere oluşturmuşlardır ancak onların da belirttiği üzere modelleri, başka örneklerle uygulanabilecek modüler bir yapıya sahiptir [Wodak, de Cillia, Reislgl and Liebhart 2009: 186]. Bu çalışma, Wodak ve ekibinin modellerini direkt uygulamak yerine, -milli kimlik değil ulus-üstü/bölgesel kimlik üzerine olması sebebiyle özellikle- Türk Dünyası örneğine göre modifiye ederek kullanacaktır. Wodak ve ekibi söylemsel inşa stratejilerini beş kategoriye ayırmışlardır: (1) doğrulama ve izafileştirme (2) inşa (3) sürdürme (4) dönüşüm (5) ayırıştırma/yıkım [Wodak de Cillia, Reislgl and Liebhart 2009: 36-42]. Ancak bu çalışma, hem ulus-üstü/bölgesel ortak kimlik inşası için milli kimliğin yapı-söküme tabi tutulması şart olmadığı hem de burada sadece Türk Dünyası kimliğinin formasyonu ile ilgilenildiği için sadece "inşa" stratejilerini ele alacaktır. Ayrıca bu stratejiler milli kimlikten, ulus-üstü/bölgesel ortak kimlik formasyonuna aktarılacağından, bu minvalde uygulanabilir olanlar değerlendirilmektedir. Wodak ve arkadaşlarının hazırlamış oldukları strateji tablosu, Türk Dünyası uygulama örneklendirmeleri için bir kılavuz görevi görmektedir. Burada, hali hazırda var olan söylemlerin yapı-sökümü yapılmak yerine, alternatif ve entegrasyonu geliştirici bir formasyonun yolları ortaya konmaktadır. Burada aktarılan stratejiler, söylem teorisi literatürü genelinin aksine bir yapı-söküm değil, bir inşa perspektifi takdim etmektedir.

Strateji - 1: Entegrasyon, dâhil etme ve devamlılık

1.1. Söz konusu halklar arasındaki benzerliğe ya da aynılığa vurgu

Argümantasyon Metodu: Karşılaştırma ve benzerlik

Dilsel Araçlar: Şahsi ve mekânsal referanslar, zamir ve iyelik kullanımı, ad aktarımı, kapsamlayış, mecaz, "hepimiz aynı gemideyiz" ve muadil ifadeler.

Türk Dünyası Uygulama Örnekleri:

- Türk Cumhuriyetlerinden bahsederken "biz" ve diğer ülkelerden bahsederken "onlar" zamirlerinin kullanımı. Örnek: Karabağ'daki bir çatışmada Azerbaycan ordusunun kayıplarından "şehit verdik", diğer ülkenin kayıplarından "kayıp verdirildiler" ifadelerinin bütün Türk dünyası tarafından kullanılması. Bu örnekteki ifade şehit kavramı üzerinden kutsal bir birlikteliği ima eder. Aynı zamanda Azerbaycan "şehit verdi" demek yerine "verdik" diyerek, eylemin birinci çoğul şahıs üzerinden ifadesi Azerbaycan askerlerinin, kendi askerlerimiz olarak idrak edildiğini ilan eder. Yüksek düzeyden kullanılan ve kamusal alanda dolaşıma sokulan bu ifadeler, toplumun ortak algı kalıplarına sahip olmasına katkı da bulunabilir. Yine aynı şekilde Türk Cumhuriyetlerinin "diğerleri" ile kurduğu ilişkilerin "biz"- "onlar" dikotomisinden ifade edilmesi bu algıda ortaklığı güçlendirir. Bunun yanında Türk Cumhuriyetlerinin herhangi birinin sahip olduğu herhangi bir unsurun birinci tekil ya da çoğul şahıs iyeliği ile ifadesi, karşılıklı benimsenmenin yolunu açabilir. Kazakistan "ordu[muz]", Azerbaycanlı "diplomata[mız]" vb. "Biz/bizim" kavramlarının kullanımı aynılığı vurgular ve algıda, farklı cumhuriyetlerin vatandaşlarını aynı bütünlüğe dâhil eder. Ayrıca, olumlu gibi gözükse "dost/kardeş" "ülke/millet" ifadeleri aynı zamanda farklılığa da vurgu yapacağı için, farklılığın sadece devletlere yorulması ve söz konusu ülke ve toplumlar olunca, aynılığı belirten zamir ve kelimelerin kullanılması gerekmektedir.

- Mekânsal ad aktarmaları bütünlük algısını pekiştirici etken olabilir. Örneğin "Brüksel" ifadesi AB'nin başkenti sayılması sebebiyle, ortak kimliğin mekânsal merkezi karakterini taşır. Aynı şekilde Türk Cumhuriyetlerini ifade edecek ve kurumların bulunduğu başkent denginde bir şehirle bütünlük ifade edilebilir. Bu şehrin Türk Cumhuriyetlerinin var olan başkentlerinden biri olması şart değildir. Mesela "Buhara'dan/Yesi'den yapılan açıklamaya göre..." gibi ifadeler bütünlüğün temsili açısından önemlidir. Ayrıca kurumsal isimlendirmelerin de, bu kurumların ulusal düzeydeki kadar yetkili işlevleri olmasa bile, benzer terimlerin benimsenmesi, söylemsel katkı sağlar. Daimi bir istişare kurumu, Türk Dünyası "parlamentosu", ya da küçük bile olsa daimi müşterek bir askeri birliğin, Türk Dünyası "ordusu" gibi adlandırılmaları sahip olması birlik algısını arttıracak söylemsel taktikler olabilir.

- Dilsel bir araç olarak kapsamlıya da söylemsel formasyonda kullanılabilir. Kapsamlıya; bir bütünün küçük bir parçasının genele teşmil edilerek temsil niteliği atfedilmesi olarak tanımlanabilir. Örneğin bir Kazak sporunun Olimpiyat başarısı; "Türk Dünyası ilk altın madalyasını kazandı" şeklinde ifade edilebilir. Burada bir Kazak bireyinin başarısı bütün Türk Dünyasına atfedilmiş olur. Dilin bu şekilde kullanılması gurur ve üzüntülerin söylemsel olarak ortaklaştırılmasına zemin hazırlar. Bu şekilde düşünceden bağımsız olarak dış dünyada meydana gelen bir olay, zihinsel olarak Türk Dünyası bağlamına oturtulmuş olur.

1.2. Ulus-üstü/bölgesel düzeyde politik devamlılığın olumlanması, süreksizlik iddialarının olumsuzlanması

Argümantasyon Metodu: Tanımlama ve isim yorumlanması

Dilsel Araçlar: - Sürekliliği ima eden zamansal referanslar (Her zaman, ezelden beri, ...olduğu gibi vb.)

- Kişi ve yer isimleri üzerinden muğlak mekânsal tanımlamalar.
- Gemi-ev metaforu ve alegorisi

- Yeniliği değil sürekliliği ima eden sözcük ve ifade kullanımı
- Geçmişle paralellik kurma ve tarihi atıflar
- Asrı Saadet referansları

Türk Dünyası Uygulama Örnekleri:

- Türk Dünyasının sürekliliğini vurgulayacak ifadelerin tekrarlanması da algıda ortaklığın tarihsel derinliğini vurgulamak açısından önemlidir. Türk Dünyası'nın bugünkü meselelerinin tarihi kökleri ve benzerliklerin öne çıkarılması, karşılaşılan zorluklardan dahi birleştirici bir unsur istihraç edilebilmesini olanaklı kılar. Örneğin, Özbekistan'daki bir göç olayının "Türkler zaten her zaman..." ile başlayan bir ifade ile tarihsel göçerliğe atıfla tanımlanması ortak düşün bugün ile bağlanması adına katkı sağlar. Ortak geçmişin bugünkü olaylara ışık tutması, hem pratikte fayda sağlayabileceği gibi, hem de bu noktalara verilecek referanslar, tarihsel birlikte-lik algısını güçlendirir.

- Mekân isimlerinin ortaklaştırılması ve kültürel kimliğe referansla tanımlanması özellikle mühim bir konudur. Bu konuda bilhassa "Orta Asya"- "Türkistan" kavramlarının üzerinde durulmalıdır. Orta Asya ya da Merkezi Asya kavramları, jeopolitik ile ilgili renksiz bir ayrımın aygıtı olmanın yanında, bölgenin kültürel karakterinin söylemsel bir yapı-söyküme tabi tutulması için kullanılmaktadır. Geçmişte, Türkistan SSC örneğindeki gibi, var olmakla beraber bugün, Türkistan ismiyle Türk Cumhuriyetlerini kapsayan bir idari birim bulunmamaktadır. SSCB tarafından Türkistan'ın farklı idari birimlere bölünmesi sadece yönetimsel bir araç değil aynı zamanda var olan sosyal birlikteliğin politik izdüşümüne mani olma çabası olarak görülebilir. Bu noktada bir idari isimlendirme olmamakla beraber coğrafi "Orta Asya" kavramının "Türkistan" ile ikame edilmesi gerekir. Türkistan kavramı ile mekân-kültür bağı yeniden kurulup, ileri entegrasyonun mekân algısı söylemsel olarak inşa edilebilir. Bu durum, politik ortak kimliğin en önemli birkaç unsurundan biri olan ortak mekân tasavvurunu [bir anlamda ortak vatan] mümkün kılar.

- Türk Cumhuriyetlerinin aynı kaderi paylaştıklarını ifade eden metaforların kullanımı. Türk Cumhuriyetlerinin herhangi bir tanesinin karşılaştığı bir zorlukta göreceği zararın diğerlerini de etkileyebileceğini vurgulanması, Türk halklarının sosyal bilişsel yapılarında ortak kader algısı oluşturması için gereklidir. Herhangi olay karşısında "aynı gemide olduğu" ya da "aynı çatı altında yaşadığı" gibi metaforların kullanılması bu algıyı güçlendirebilir.

- Söylemsel milli kimlik inşalarında önemli yer tutan başka bir unsur da milletin geçmişindeki bir dönemin "asrı saadet" olarak yüceltilmesidir. Burada tarihe karşı eklektik bir tavır geliştirilir. Türk Dünyası'nın bir ve bütün olduğu veyahut birlikte hareket ettiği zamanlar ve sağladığı başarılar bilinçli olarak kamusal alanda terennüm edilip yüceltilebilir. Tarihteki birlikte-lik ile ortak gönenç arasında illiyet bağı kurularak, eski güzel günlerin yeniden geri gelebilmesinin yolunun birlikten geçtiği vurgulanabilir.

Strateji - 2: Tekilleştirme/benzersizleştirme

- 1.1. Ulus-üstü/bölgesel özgünlüğe [olumlu] vurgu
- 1.2. Milli özgünlük ile ulus-üstü/bölgesel karaktere eş zamanlı vurgu
- 1.3. Özgün milli karakterlerin ulus-üstü/bölgesel kimlikte bütünleştirilmesi

Argümantasyon Metodu: Mekan Güzelleme, açık ya da zımnî kıyas (biz onlardan daha iyiyiz)

Dilsel Araçlar: - Özgünlük manaları ihtiva eden sözcükler (benzersiz, biricik, eşsiz vb.)

- Mübalağalar, olumlu nitelermeler
- Paralellikler, kapsamlamalar

Türk Dünyası Uygulama Örnekleri:

- Oluşturmak istenilen bir ortak bir kimlik ise o kimliği diğerlerinden ayıran özgün noktaların işlenmesi lüzumludur. Türk halklarına ortak karakterini veren ve diğerlerinden ayırt eden nitelikler vurgulanabilir. Mesela, AB ülkeleri dış dünyadan ayırt edici bir özellik olarak demokrasi vurgusu yapmaktadır. Türk Dünyası için de bu gibi özgün kabul edilebilecek nitelikler göz önünde tutulabilir. Yine ortak mekânın özgünlüğüne ve ayırt edici güzelliğine sık sık vurgu yapılması, pozitif ortak mekân algısını güçlendirir. Bu konuda kapsamlamalara başvurulabilir. Örneğin, Tanrı Dağı'nın güzelliği üzerinden bütün Türk coğrafyasına güzellermeler yapılabilir. Bu ortak mekân sadece doğal güzellik gibi nitelikleriyle değil aynı zamanda tarihsel bağ, uğruna verilen mücadeleler üzerinden methedilebilir.

- Türk halklarının ortak ve makbul nitelikleri yüceltilebilir. Bu niteliklere vurgu yapılırken yerel özgünlüklerin dışlanması gerekmemektedir. Buradaki kültürel çeşitliliğin ulus-üstü/bölgesel kimliğin bir zenginliğini oluşturduğuna dikkat çekilip ve yerel kültürel unsurlar Türk Dünyası ortak kimliğinin ayrılmaz parçaları olarak kodlanabilir. Türk halkları arasındaki bazı farklılıklar ayrılıkların temeli değil, zenginliğin göstergesi olarak ele alınıp, ortak bir kimlik altında terkip edilebilir. Bunun dışında yine kapsamlamalara başvurulup, bir Türk halkına has bir vasıf genele teşmil edilerek, ulus-üstü/bölgesel ortak kimliğin üstünlüğü ve orijinalliği olarak nitelenebilir. Bu stratejilerde bölge dışı halklarla sık sık kıyasa gidilebilir ve tipik biz-öteki dikotomisi üzerinden üstünlük alametleri ifade edilebilir. Bunun dışında "Kazak insanı", "Kırgızistan yurttaş" gibi tek bir şahıs üzerinden yapılan kapsamlamalar ve kültürel karakter yorumları, "Türk/Türki kişi" gibi ulus-ötesi/bölgesel karaktere aktarılabilir. "Mübarız İbrahimov, Türk karakterine yakışır bir şekilde..." gibi genelleme ifadeleri kullanılabilir.

Strateji - 3: Birleştirme ve tutarlılaştırma

- 1.1. Birleştirici acı ve sevinçlere vurgu
- 1.2. Birleşme isteğine/faaliyetlerine/duygusuna vurgu ve dayanışma gösterileri
- 1.3. Ortak niteliklerin ve özgünlüğün yitirme ihtimaline karşı yapılan uyarılar

Argümantasyon Metodu: Kıyas ve tehdit

Dilsel Araçlar: - Birleştirici mana taşıyan sözcüklerin kullanımı

- Dayanışma ve işbirliğini teşvik edici ifadeler
- Bir birine ihtiyaç ifadeleri
- Tehdit senaryoları

Türk Dünyası Uygulama Örnekleri:

- Herhangi bir Türk Cumhuriyeti'nde yaşanan acı ve sevinçli olayların diğerlerinde de anılması. Örneğin, Kırgız bir yazarın vefatının ortak bir acı olarak ifade edilmesi veyahut sportif bir başarının bütün Türk Dünyasına mal edilmesi. "Büyük yazarımız Cengiz Aytmatov vefat etmiştir" veya Türkiye milli takımı Dünya Kupası başarısı üzerine "yarı finale yükseldik" gibi birinci çoğul şahıslı ifadelerin bütün Türk Cumhuriyetlerinin kamusal alanlarında yer almasıyla, hüznün ve başarıların ortaklaştırılması.

- Türk Dünyasında entegrasyonu destekleyen faaliyetlere yapılacak vurgu ve Türk Cumhuriyetlerinin olaylar karşısında dayanışma gösterici ifadeleri de birliktelik duygusunu güçlendirir. Politik, ekonomik, sosyal, kültürel vb. hayatın her alanında birlikten kuvvet doğacağına vurgulanması ve Türk Cumhuriyetlerinin birbirine her alanda muhtaç olduğunun ifade edilmesi gerekir. Bu anlamda entegrasyon, "milli çıkar" mefhumu açısından da rasyonelize edilerek, Türk Cumhuriyetlerinin birliğinin vadettiği nesnel avantajların üzerinde ısrarla durulabilir. Entegrasyonun, Türk Dünyası genelinde daha müreffeh toplumlar yaratacağı bilhassa üzerinde durulabilecek bir noktadır.

- Ortak tehdit algısı ortak kimlik inşasının olmazsa olmaz unsurlarından birisidir. Uluslararası ilişkilerin milli çıkar ve tehdit gibi ana kavramları, kimliklerin nasıl tanımlandığı ile yakından ilgilidir. Bu noktada Türk Dünyasında entegrasyonun derinleşmesi toplumlararası ortak tehdit algılarının mevcudiyetine ihtiyaç duyacaktır. Bir Türk Cumhuriyetinde ortak değerlerin tehdit altında olması sadece o ülkenin değil bütün Türk Dünyasının sorunu olarak tanımlanabilir. Teker teker ülkelerin bu tehditlerin ortadan kaldırılmasında oynayabileceği rol kısıtlı olsa bile söylemsel olarak böyle durumların problematize edilmesi tesanüt ve vahdet hissini arttıracak, ortak toplumsal algı kalıplarına sahip olunmasına katkıda bulunacaktır.

Strateji - 4: Benzeşmezlik ve dışlama

1.1. Bölge ve ulus-ötesi kimlik dışında kalan milletlerle farklılıklara vurgu

Argümantasyon Metodu: Kıyas ve farklılaştırma, mekânsal olumsuzlama

Dilsel Araçlar: - Ayrıştırıcı mana taşıyan sözcüklerin kullanımı

- Kişisel ve mekânsal referanslarla benzeşmezlik ifadeleri [Onlar, onların vb.]
- Kapsamlayıcı isimlendirmeler
- Ad aktarması şeklinde kullanılan kişileştirilmiş yer isimleri
- Açık ve zimni mukayeseler

Türk Dünyası Uygulama Örnekleri:

- Bir kimliğin ne olmadığına vurgulanması ve farklılığın sınırlarının çizilmesi "içerisi"- "dışarı" ayrımının yapılabilmesini mümkün kılar. Bölgesel/ulus-üstü "ben" idraki ancak "onların" da tanımlanmasıyla mümkündür. Bu sebeple Türk Dünyası ve onun sahip olduğu özelliklerle

rin güçlendirilmesi için "ötekileri" ile benzeşmezlikleri vurgulamayı gerektirir. "Ötekilerin", "bize", Türk Dünyasına benzemeyen niteliklerinin, bireysel farklılıkların kapsamlanması, mekânsal ve kişisel kıyaslar üzerinden olumsuzlanması içerideki bütünleşmeye yardımcı olacak amillerdir.

Strateji - 5: Önleme ve kaçınma

- 1.1. Bölge/ulus-ötesi kimlik içi farklılıkların bastırılması ya da göz ardı edilmesi
- 1.2. Bölge/ulus-ötesi kimlik dışı benzerliklerin/aynılıkların/etkilerin bastırılması ya da göz ardı edilmesi
- 1.3. Zaman ve mekânsal süreksizliğin bastırılması ya da göz ardı edilmesi

Türk Dünyası Uygulama Örnekleri:

- Türk Dünyasını oluşturan cumhuriyetler ve seçilmiş bazı yönetimler arasında zaman zaman farklılıklar ortaya çıkabilir. Ancak bu durumun entegrasyonun önüne geçmemesi gerekir. Bu noktada entegrasyonda öncü görevi gören kurumlar ve şahısların günlük siyasetin dilini kimlik söylemlerine bulaştırmadan politika dışı kalmaları gerekir. Bu şekilde değişik sebeplerle ortaya çıkabilecek farklılıklar, uyumsuzluklar bastırılabilir veyahut bilinçli olarak göz ardı edilebilir.

- Türk Cumhuriyetlerinin kendi otonomilerinden dolayı dış ilişkilerinde bağımsız hareket etmeleri normaldir ancak bu ilişkilerin entegrasyonun belirgin bir şekilde hilafına olması ve dış dünya ile ilişki kurarken kullanılan söylemlerin Türk Dünyası ortak kimliğinin aleyhine unsurlar taşınması zarar verici olur. Bu nedenledir ki dış dünyadan milletlerle münasebetler kurulurken Türk Dünyası ortak kimliği hilafına ortaya çıkabilecek benzerlikler, aynılıkları ortaya çıkaracak söylemlerden kaçınmak gerekir. Reel politığın etkileri sonucu, Türk Dünyası ortak kimliğine alternatif bölgesel/ulus-üstü kimlik inşa söylemlerinin parçası olmak ileri entegrasyon hedefine zarar verir.

- Bunların dışında tarihsel birlikteliğin sekteye uğradığı, yayılcı güçlerin işgallerinin birlikteliği akamete uğrattığı ve önemli mekânsal kesintilerin yaşandığı dönemlerin ortak kimlik söylemleri içerisinde ön planda tutulmaması gerekir. Böyle dönemlerin üzerine geliştirilen retorikler olumsuzlayıcı karakter taşımalıdır. Bu konuda özellikle Türkistan coğrafyasındaki uzun Rus işgali meselesi ciddi bir örnektir. Bu dönemin ortak kimlik söylemleri içerisinde sıkça yer almaması, olsa bile "karanlık çağ" olarak kodlanması gerekmektedir.

Sonuç

Ulus-üstü/bölgesel kimlik inşaları da milli kimliklerle benzer vetireler neticesinde ortaya çıkabilirler. Ulus-üstü/bölgesel milli devletlerden daha geniş coğrafyaya yayılması ve daha büyük nüfuslarla ilgili olması sebebiyle "muhayyel" ya da zihinsel inşa yönü daha ağır basmaktadır. Bir de, ulus-ötesi/bölgesel düzeyde insanların günlük hayatını doğrudan etkileyen kurumların milli devletlere nazaran çok daha az olması, bu seviyede ortak kimlik inşalarında söylemsel yönü daha ön plana çıkarmaktadır. Bu çalışmada Ruth Wodak ve arkadaşlarının milli kimliğin söylemsel inşasında kullanılan stratejilerinden yola çıkarak Türk Dünyasında istifade

edilen/edilebilecek yolları göstermeye çalıştık. Burada Türk Dünyası ortak kimliği için ortaya konulan stratejiler, mezkûr çalışmadaki gibi bir yapı-söküm denemesinin metodolojik aleti değil inşa yollarını işaret etmeye çalışan bir kılavuz olma amacı taşımaktadır. Ruth Wodak ve arkadaşlarının inşa ettikleri tablonun kendisi, Avusturya milli kimliğinin analizi üzerinden oluşturulmuş bir Weberyan ideal tiptir. Ve her ideal tip gibi gerçekliğin tam ve mükemmel yansıması değildir. Burada öngörülen stratejiler de doğası gereği tam kapsayıcı değildir. Sadece Türk Dünyası ortak kimliğinin inşasında söylemsel formasyon ve stratejilerin önemini altını çizen ve bu konuda girizgah yapan bir denemedir. Bu çalışmada ortaya konulan stratejiler hali hazırda kullanılmakta olan Türk Dünyası söyleminin analizine de katkı sağlayacaktır. Uluslararası ilişkilerin ekonomi-politik ve rasyonel tercih gibi analiz araçlarının yanına, bölgesel-küresel kimlik söylemlerinin analizi ve bu söylemlerin milli kimlik tanımlamalarıyla inter-aktif ilişkisinin çözümlenmesi eklenebilir. Çünkü milliyetçiliğin yeniden küresel bir trend haline gelmeye başladığı günümüz uluslararası politikasında kimlikler tekrar önemli bir analiz birimi haline gelmektedir. Türk Dünyasında işbirliğinin derinleştirilmesinde söylem, kurumsal genişlemeler kadar önemli bir konudur ve konuyla ilgili aktörlerin bu hususu göz önünde bulundurmalarına dikkat çekilmiştir. Çünkü Türk halkları arasında ortak sosyal algı kalıplarının geliştirilmesi konusunda eksik kalınırsa, entegrasyon denemeleri karşılıklı çıkara dayalı milletlerarası örgütlenmelerin ötesine geçemeyecektir. Bu çalışmada sunulan söylem stratejileri eleştirilmeye ve geliştirmeye açık ve daha fazlası, bu konuda talepkârdır.

KAYNAKÇA

- 📖 ANDERSON B. [2006]. *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- 📖 ARCHILÉS F.; MARTÍ M. [2001]. "Ethnicity, Region and Nation: Valencian Identity and the Spanish Nation-state". *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 24 (5), pp. 779-797.
- 📖 BALİBAR E.; WALLERSTEIN I. [1991]. *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*. London: Verso.
- 📖 BALİBAR E. [1991]. The Nation Form: History and Ideology. In E. Balibar and I. Wallestein (Eds.), *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities* (pp. 86-106). London: Verso.
- 📖 BİNGÖL Y. [2009]. Language, Identity and Politics in Turkey: Nationalist Discourse on Creating a Common Turkic Language. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Vol. 8, No. 2, Summer 2009, 40-52.
- 📖 BEE C. [2008]. "The 'Institutionally Constructed' European Identity: Citizenship and Public Sphere Narrated by the Commission". *Perspectives on European Politics and Society*. Vol. 9, No. 4, 431-450.
- 📖 BRUBAKER R. [2009]. *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 📖 BUTLER J. [1993] *Bodies That Matter*. London and New York: Routledge.
- 📖 BUTLER J. [1994] "Gender as Performance: an interview with Judith Butler", *Radical Philosophy*, 67, Summer, 32-37.
- 📖 CALHOUN C. J. [1997]. *Nationalism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- 📖 CASTELLS M. [2004]. *The Construction of European Identity*. Statement prepared for the European Presidency of the European Union.
- 📖 FOUCAULT M. [1984]. *The Order of Discourse*. In M. Shapiro (Ed.). *Language and Politics* (pp. 108-138). New York: New York University Press.
- 📖 FOUCAULT M. [2010]. *The Archeology of knowledge*. New York: Vintage Books.

- 📖 GELLNER E [1987]. *Culture, Identity, and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 📖 HABERMAS J. [1989]. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge, MA: MIT Press.
- 📖 HALL S.; HELD D.; HUBERT D. and THOMPSON K. [1996]. *Modernity: An Introduction to Modern Societies*. Cambridge, Mass. and Oxford.
- 📖 HALL S. [1996]. "The Question of Cultural Identity". In S. Hall, D. Held, D. Hubert and K. Thompson (eds.), *Modernity: An Introduction to Modern Societies* (pp. 595–634). Cambridge, Mass. and Oxford.
- 📖 HOGG M. A.; ABRAMS D. [1988]. *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. London: Routledge.
- 📖 JORGENSEN M. & PHILLIPS L. J. [2002]. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
- 📖 KOLAKOWSKI L. [1995]. *Über kollektive Identität*. In Michalski, Krzysztof (ed.). *Identität im Wandel: Castelgandolfo-Gespräche*. Institut für die Wissenschaften vom Menschen. Stuttgart, pp. 47–60.
- 📖 KRISTEVA J. [1993]. *Nations Without Nationalism*. New York: Columbia University Press.
- 📖 LACLAU E. [1990]. *New Reflections on the Revolution of Our Time*. London: Verso.
- 📖 LACLAU E. & MOUFFE, C. [2014]. *Hegemony and Socialist Strategy towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- 📖 LUSTÍČEK I. S. [2002]. "The Riddle of Nationalism: The Dialectic of Religion and Nationalism in the Middle East". *Logos*. 1 (3).
- 📖 POLONSKA-KIMUNGUYI E.; KIMUNGUYI P. [2011]. The making of the Europeans: Media in the construction of pan-national identity. *International Communication Gazette*. 73: 507.
- 📖 RÏSSE T. [1997]. *Cooperation among Democracies: The European Influence on U.S. Foreign Policy*. Princeton University Press.
- 📖 ROSAMOND B. [1999]. Discourses of globalization and the social construction of European identities. *Journal of European Public Policy*, 6: 4, 652–668.
- 📖 SCHNEEBERGER A. I. [2009]. *Constructing European Identity Through Mediated Difference: A Content Analysis of Turkey's EU Accession Process in the British Press*. Platform: Journal of Media and Communication Vol.1: 83–102.
- 📖 SHAPIRO M. [1984]. *Language and Politics* (Ed.). New York: New York University Press.
- 📖 SLOCUM-BRADLEY N. [2010]. Identity Construction in Europe: A Discursive Approach. *UNU-CRIS Working Paper W-2010/2*.
- 📖 SMITH A. D. [1988]. *The Ethnic Origins of Nations*. Gloucester England: Blackwell Publishing.
- 📖 WEISS W.; WODAK, R. [2003]. *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*. London: Palgrave Macmillan.
- 📖 WODAK R.; DE CILLIA, R.; REISIGL, M. and LIEBHART K. [2009]. *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- 📖 ZIMMERMANN-STEINHART P. [2005]. Creating regional identities? Theoretical considerations. ECPR Joint Sessions of Workshops, Granada 14–19 April 2005 Societal Regionalism in Western and Eastern Europe.